

9, Psychologická charakteristika novorozeneckého období. Reflexní činnost. Sociální podstata osobnosti, socializace, sociální učení, sociální percepce a možné chyby v sociální percepci.

NOVOROZENECKÉ OBDOBÍ

- Od narození do **28. dne** (z psychologického hlediska trvá 60 dní)
- Rodí se se všemi základními **nepodmíněnými reflexy**, které mu pomáhají adaptovat se na prostředí
 - Pokrmově-trávicí reflexy – sací, polykací, trávící, vstřebávací, vylučovací
 - Obranné reflexy – mrkání, kašlání, kýčání
 - Orientačně-pátrací reflex
 - Moroův reflex (objímací) – dítě se lekne, roztáhne ruce a pomalu je vrací nazpět (mizí v prvním měsíci života)
 - Úchopový reflex (palmární) – mizí kolem 2. měsíce
 - Tonicko-šíjový reflex (šermířský) – hlava na stranu, na stejné straně končetiny natažené, na opačné straně pokrčené (mizí kolem 5. měsíce)
 - Reflex ustrnutí
 - Pohybové reflexy – reflexní plazení (tzv. **fenomén chůze**)
- Potřeba spánku je **20-22 hodin** denně
- Kromě spánku a bdění můžeme rozlišit ještě **behaviorální stavy**:
 - Hluboký spánek – pravidelný dech, zavřené oči, klidné
 - Lehký spánek – REM fáze, pod víčky pohyby očí, sny, nepravidelný dech, nahodilé pohyby, změny mimiky
 - Dřímota – pootevřené oči, neurčitý pohled
 - Klidný bdělý stav – dítě pozoruje, naslouchá, je klidné
 - Aktivní bdělý stav – pohybová aktivita, krátké hlasové projevy
 - Pláč – zvýšené svalové napětí, velká pohybová aktivita, pláč
- Rozpoznání těchto stavů je důležité pro správné zacházení s dítětem

Potřeby novorozence

- **Biologické** – tělesná teplota, výživa, vyprazdňování, hygiena, spánek
- **Psychosociální** – potřeba optimální stimulace (dostatek podnětů), potřeba pravidelnosti a uspořádanosti věcí a lidí kolem sebe, jednotící princip (jedna blízká osoba), potřeba vlastní identity a nezávislosti

Motorika

- **Hrubá motorika (lokomoce)**
 - Asymetrické držení těla (šermířský reflex)
 - V poloze na bříšku – fenomén plazení
 - Ve vzpřímené poloze neudrží hlavičku
- **Jemná motorika**
 - Sevřené pěsti, nejsou připraveny pro aktivní úchop (úchopový reflex – kolem 2. měsíce mizí, dítě se ho musí naučit)

Vnímání

- **Zrak** – rozlišuje základní tvary, barvy, přitažlivý je pro něj lidský obličej, zraková ostrost na vzdálenost 25-30 cm
- **Sluch** – preferuje vyšší ženský hlas, na silné zvuky reaguje úlekem a pláčem (Moroův reflex)
- **Hmat** – dobře vyvinutý (teplo, chlad, tlak, bolest), cucá si palec (taktilní uklidňování)
- **Čich** – po čichu pozná matku
- **Chuť** – rozezná všechny chutě, upřednostňuje nasládlou mléčnou

Pozornost

- Krátkodobá, bezděčná (orientačně-pátrací reflex)
- Přitahují ho silné a zajímavé podněty (např. barevné pohyblivé hračky)

Paměť

- Co se naučí je schopen uchovat až 24 hodin
- Učí se vyhledávat, co je mu příjemné a vyhýbat se nepříjemnému; poznává, že jeho chování ovlivňuje chování druhých

Myšlení

- Jednoduché myšlenkové pochody

Řeč

- Křik, pláč (slzy až kolem 2 měsíce)
- Citlivá matka rozliší druhy pláče (intuitivní preverbální řeč)

Emoce

– Libé/nelibé, dává je najevo spokojeností nebo křikem a pláčem

Sociální chování

– Nejdůležitější je **matka** (potřebuje jednu osobu)

– **Synchronizace pozornosti a afektu** – za optimálních podmínek se vytváří soulad společně zaměřené pozornosti a společné sdílení emocí při aktivitách (krmení, přebalování, koupání, hra)

– **Znaky sociální interakce:**

- Synchronizace pozornosti a afektu
- Okamžitá reakce na projev dítěte (např. pláč)
- Uspořádanost a pravidelnost věcí a lidí

Hra

– Důležitá je **sociální hra** s dospělým – vzájemné napodobování především mimických a hlasových projevů dítěte a dospělého (pocit vlivu a vlastního významu pro druhé) – přehnané výrazy, pomalejší mluva, vyšší hlas, jiný rytmus řeči, jednoduchá slova, stereotypní opakování,...

Návyky a zlovyky

– Např. spánek u rodičů,...

SOCIALIZACE

– Začleňování člověka do společnosti

– Člověk se rodí jako bytost **biologická** a postupně se stává bytostí **sociální**

– Trvá po celý život člověka a jde o obousměrný proces (společnost ovlivňuje člověka a naopak)

Cíle socializace

- **Sociální přijetí** – člověk najde ve společnosti své místo (zaujme určitou pozici, osvojí si soc. roli a získá soc. identitu)
- **Sociální citlivost** – empatie, schopnost vcítění se do druhého člověka a na základě sympatie jednání v jeho prospěch (tzv. prosociální chování)
- **Sociální zralost** – schopnost zvládnout požadavky společnosti na očekávané úrovni (usměrňovat své chování) – podle věku, pohlaví, vzdělání, profese, situace,...

Fáze socializace

1. Fáze socializační – od narození do puberty; člověk získává zkušenosti, vědomosti, dovednosti a návyky; fáze tzv. heteronomní morálky

2. Fáze individualizační – od puberty; nejdůležitější je sebevýchova (člověk si vytváří vlastní žebříček hodnot, vlastní názory, svědomí – stává se jedinečnou neopakovatelnou bytostí); fáze tzv. autonomní morálky

Socializační činitelé

- **Institucionalizované** – škola, pracovní kolektiv
- **Neinstitucionalizované** – rodina, přátelé, vrstevníci, spolupracovníci, partner, společnost

SOCIÁLNÍ UČENÍ

– Společnost má určitá pravidla a normy, které se učíme a osvojujeme si je (pravidla chování, řešení situací, porozumění lidem...)

• **Imitace (nápodoba)**

- Učení napodobováním druhých lidí (tzv. socializačních modelů)
- Důležitá především v raném věku (nápodoba gest, mimiky, vztah ke zdraví, napodobivé hry...)

• **Identifikace (ztotožnění)**

- S člověkem, ke kterému mám kladný citový vztah, souhlasím s ním / s člověkem, ze kterého mám strach, cítím obdiv
- Význam pro utváření charakterových vlastností

• **Internalizace (zvnitřnění)**

- Chování se stává součástí osobnosti člověka
- Chová se dle svého svědomí

• **Observační učení**

- Učení pozorováním, velmi efektivní
- Jedinec si osvojuje způsoby chování a jednání, za které je sociálně odměňován/trestán

- **Učení sociálním posilováním**

- Na základě užívání odměn a trestů

- **Odměna**

- Odměnou posilujeme kladné chování; vede ke spokojenosti, radosti, motivaci,...

- Poskytování odměn funguje lépe, pokud je nepravidelné

- **Zásady odměňování:** za něco dobrého; okamžitě, ne až s odstupem času,...

- Odměny **slovní** (souhlas, pochvala, uznání) x **sociální** (úsměv, objetí, pohlázení) x **věcné** (peníze, čokoláda, oblečení)

- **Trest**

- Za nesprávné chování

- Před trestem je nutné zvážit, proč tak dítě jednalo

- Volíme mírnější formy – domluva, vysvětlení,...

- **Zásady trestání:** trest musí být úměrný přestupku, neodkladný, důsledný; dítě musí vědět, za co je trestané; netrestat práci; po potrestání přestupek znova nepřipomínat; trest udělený oblíbenou osobou je účinnější,...

- Tresty **sociální** (nesouhlas, vyhubování) x **předmětné** (odejmutí hračky, sladkostí) x **tělesné** (plácnutí po ruce)

- **Učení pomocí slovní instrukce**

- Založené na vysvětlování

- **Sebevýchova**

- Nejvyšší forma socializace

- Jedinec se chce vychovávat sám

SOCIÁLNÍ PERCEPCE

- Vzájemné vnímání jedinců ve skupině

- 3 základní roviny:

1. **Rovina percepční** – jak se lidé vnímají navzájem, co si o sobě myslí, co k sobě cítí

2. **Rovina interakční** – vzájemné ovlivňování lidí, jak se k sobě chovají

3. **Rovina komunikační** – jak spolu lidé mluví

- **Faktory ovlivňující soc. percepci:** věk, temperament, soc. inteligence, výchova, zkušenost se soc. podněty, šířka soc. vztahů, množství informací, které máme k dispozici, **očekávání** (velký vliv; pokud něco očekáváme, vnímáme citlivěji právě ty očekávané informace a ostatním informacím nevěnujeme tolik pozornosti),...

- **Percepce personální**

- Vnímání osob

- Formulují se naše dojmy, postoje, názory na druhé osoby

- Lidé jsou si vědomi, že je vnímáme a něco si o nich myslíme, a tak mohou mít tendenci své chování měnit a usměrňovat (aby odpovídalo našemu očekávání, udělalo dobrý dojem)

- **Percepce interpersonální**

- Vnímání mezilidských vztahů

Chyby v soc. percepci

- **Implicitní (soukromá) teorie osobnosti** – posuzování osob na základě jedné nebo několika málo vlastností

- **Stereotypy** – odlišné chování k druhým kvůli jejich příslušnosti k určité skupině

- **Předsudky** – přisuzování vlastností lidem, které neznáme

- **Projekce** – člověk druhým připisuje vlastnosti a schopnosti podle sebe sama

- **Efekt primárnosti (prvního dojmu)** – rysy zaznamenávané jako první mají větší vliv na formování dojmu

- **Efekt novosti** – na formování dojmu mají větší vliv nově získané informace

- **Haló efekt** – efekt prvního dojmu, dle kterého posuzujeme další projevy

- **Základní atribuční chyba** – tendence zanedbávat situační faktory a přeceňovat vliv osobnostních rysů jedince při uvažování o příčinách jeho chování (opakem je **sebe ochraňující sklon** – pokud jsme úspěšní, připisujeme to vnitřním faktorům, při neúspěchu příčinu připisujeme situačním faktorům)

- **Efekt shovívavosti/přísnosti** – shovívavost k oblíbeným osobám a přísnější posuzování osob, které nemáme rádi

- **Promítání profese** – všímání si na druhých rysů, které souvisejí s naší profesí (např. zubař si všímá, jaké má člověk zuby apod.)